

СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА
ЛІГА СТУДЕНТІВ АСОЦІАЦІЇ ПРАВНИКІВ УКРАЇНИ

**РЕФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ
В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ**

МАТЕРІАЛИ

Міжнародної науково-практичної конференції
(Суми, 18–19 травня 2017 року)

Частина 1

Суми
Сумський державний університет
2017

6. Українська політична еміграція 1919-1945: Документи і матеріали / Редкол.: Ю. А. Левенець (співголова), В. А. Смолій (співголова) та ін. – К.: Парламентське вид-во, 2008.

ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО В УКРАЇНІ: ОЗНАКИ І ПРОБЛЕМИ

Ляшенко Л. В.

Студентка V курсу ННІ права

Сумського державного університету

Науковий керівник: Теліженко Л. В.

д. філос. н., доцент кафедри КППІДП ННІ права

Сумського державного університету

У будь-якій демократичній країні свобода, гідність та право на самовизначення є основними та невід'ємними атрибутами життя громадян. Як відомо, захист цих прав, відстоювання та їх розширення залежить не від держави, а від свідомих громадян, які в своїй єдності утворюють громадянське суспільство.

Що ж таке громадянське суспільство і які його ознаки? Шеститомна «Юридична енциклопедія» та «Великий енциклопедичний юридичний словник» стверджують: «Громадянське суспільство - суспільство з розвиненими економічними, політичними, духовними та іншими відносинами і зв'язками, яке взаємодіє з державою та функціонує на засадах демократії і права. Побудова громадянського суспільства є метою суспільного розвитку, засобом всебічного забезпечення інтересів, прав та свобод людини і громадянина» [1, с. 646; 2, с. 143].

У «Оксфордській ілюстрованій енциклопедії» зазначається, що громадянське суспільство - це термін, який спочатку застосовувався до будь-якого політично організованого суспільства, а пізніше ним називали суспільні інститути та практику, що не були частиною офіційного апарату держави. Згідно з уявленнями Т. Гоббса та Дж. Локка, які запропонували теорію суспільного договору, громадянське суспільство сформувалося тоді, коли люди зрозуміли необхідність укладення договору про об'єднання і погодилися на визнання політичної влади. Сучасному своєму використанню термін завдячує, головним чином, Г. Гегелю, який у «Філософії права» застосував його до економічного і соціального порядку, заснованого на свободі конкуренції між людьми, приватній власності, ринковому товарообміні, корпоративних та інших добровільних об'єднаннях. У недалекому минулому комуністичні режими засуджувалися своїми

громадянами за те, що підпорядкували політичному контролю усі суспільні відносини, проігнорувавши, таким чином, саму ідею громадянського суспільства [3, с. 62].

А. Колодій, проаналізувавши найбільш відомі визначення громадянського суспільства, в тому числі й зазначені, ознаки такого суспільства, прийшов до висновку, що «громадянське суспільство - це об'єднання вільних індивідів і асоціацій громадян, що сформовані добровільно для забезпечення свободи та ініціативності особистості, прав, свобод та обов'язків людини і громадянина, задоволення інших загальних інтересів, і яке завдяки приватній власності в економічній сфері, демократії у політичній, плюралізму у духовній, справедливості у правовій зумовлює існування в абсолютній більшості так званого середнього прошарку, який здатен підпорядкувати громадянському суспільству демократичну, правову, соціальну державу» [4, с. 12-13]. При цьому громадянське суспільство, на його думку, характеризується: 1) демократичністю; 2) соціальною спрямованістю; 3) урегульованістю соціально справедливим правом» [там же].

Що ж можна сказати про громадянське суспільство в Україні сьогодні?

За останні роки громадянське суспільство в Україні перейшло від стану боротьби за своє існування до статусу активної суспільно-політичної сили. Відбувається піднесення громадянської активності, долаються найголовніші проблеми, які стали основним детонатором Євромайдану 2014 р.: позбавлення громадян будь-якого впливу на політику країни, безпідставна заборона протестних акцій, застосування позаправових і незаконних дій проти громадян представниками влади тощо. Важливим є те, що відносини держави з громадянами від відверто конфронтаційних форм поступово переходять до конструктивної взаємодії з органами державної влади, встановлення високої шкали вимог до їх діяльності.

На сьогодні частина території України окупована, тривають воєнні дії. Тим не менше у своїй більшості українське суспільство й державно-політична влада є консолідованими. Інтенсивна внутрішня інтеграція суспільства відбувається в умовах воєнних дій і потужного пропагандистського тиску ззовні, серйозних соціально-економічних проблем.

В умовах загроз суспільству й державі розширюється співпраця громадських структур з безпековими, оборонними, правоохоронними органами, Збройними Силами України, що традиційно були здебільшого невідомими суспільству й недосяжними для громадського контролю.

Водночас представники громадськості розширюють свій вплив на органи державної влади, все частіше стаючи посадовими особами органів державної влади. Це змінює саме політико-правове середовище громадянського суспільства в Україні. Так,

чинною владою в тісній співпраці з громадськістю вжито низку заходів з увічнення пам'яті героїв Небесної сотні та захисників Вітчизни, які загинули в зоні АТО. Вирішуються питання, зокрема й на законодавчому рівні, забезпечення та надання матеріальної допомоги пораненим і сім'ям загиблих. Порушено численні кримінальні справи проти колишніх державних високопосадовців, працівників силових структур і судової системи. Накладено арешти на значні обсяги майна та активів (і в Україні, і за кордоном), набутих у протиправний спосіб тощо.

Специфічним для України стало і поширення волонтерського руху та структур патріотичної самоорганізації, протестних практик різних соціально-економічних груп, особливостей та умов забезпечення державно-громадської взаємодії, зміцнення інституту громадського контролю у здійсненні суспільних перетворень та впливу громадськості на владу у вирішенні нагальних проблем українського соціуму.

Підтвердженням позитивних тенденцій щодо процесу формування громадянського суспільства в Україні стали дослідження, проведені Фондом «Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва» та соціологічною службою Центру Разумкова, які проводилися в 2013, 2014 та 2015 рр. Так, у 2013 р. громадським організаціям у середньому довіряло 39,5%, не довіряло – 45,5%. У грудні 2014 р. громадським організаціям довіряло 43,6% респондентів, не довіряло - 34,8%. У березні 2015 р. середній рівень довіри до організацій громадянського суспільства був на рівні 45,7% та недовіри - 40,3% [5; 6].

Поза системою органів державної влади активною є робота різних структур, ініціативних груп, що виявляється в цілеспрямованій діяльності з вирішення інформаційно-просвітницьких, моніторингових, експертно-аналітичних, мобілізаційних, благодійницьких та інших питань. У цьому відношенні громадські організації зробили навіть більший внесок, ніж традиційно належав органам державної влади.

Водночас активність громадських організацій та їх вплив на суспільне життя і свідомість людей ще недостатні, а рівень правової захищеності індивідів і груп, які вони утворюють, далекий від бажаного. Засоби масової інформації, що мали б підвищувати рівень цієї захищеності, самі поки що потребують захисту. З цих причин не може нормально функціонувати «сфера відкритості» (публічна сфера), у якій формується громадська думка, здатність і готовність громадян до вирішення суспільних справ.

У той же час, як свідчать джерела, зберігається тенденція неврахування рекомендацій громадськості в розробленні законодавчих змін представниками органів державної влади. Відповідно громадських експертів не задовольняє остаточне ухвалення нормативно-правових документів у редакціях без внесених ними змін [7, с. 44].

Отже, незважаючи на всі негативні моменти, в Україні сьогодні відбувається активне формування громадянського суспільства. І для цього є можливості, прагнення та перспективи до побудови демократичної держави з сильним громадянським суспільством.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Юридична енциклопедія: в 6 т. / редкол.: Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. - К., 1998. - Т. 1: А–Г. - 672 с.
2. Великий енциклопедичний юридичний словник / за ред. Ю. С. Шемшученка. - К., 2007. - 992 с.
3. Оксфордская иллюстрированная энциклопедия: в 9 т. / пер. с англ. - М., 2000. - Т. 7: Народы и культура. - 416 с.
4. Колодій А. Громадянське суспільство: ознаки, структурні елементи, співвідношення із державою /А. Колодій // Право України. – 2014. – №4. – С. 9-16.
5. Громадська думка: підсумки 2014 року [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.dif.org.ua/ua/publications/press-relizy/gromadska-roku.htm>.
6. Оцінка громадянами ситуації в Україні та стану проведення реформ, ставлення до політиків та суспільних інститутів, електоральні рейтинги [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.uceps.org/upload/1427287523_file.pdf.
7. Розвиток громадянського суспільства в Україні: аналітична доповідь. - К. : НІСД, 2015. - 60 с.

СУТНІСТЬ ІНТЕЛІГЕНЦІЇ ТА ЇЇ РОЛЬ У ФОРМУВАННІ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА: ПОСТНЕКЛАСИЧНИЙ ПІДХІД

Теліженко Л. В.

*д. філос. н., доцент кафедри КППІДП ННІ права
Сумського державного університету*

Досить часто висловлюється думка про те, що однією із причин сучасної антропологічної кризи стала криза інтелігенції як «специфічної соціальної групи», яка в будь-якому цивілізованому суспільстві є джерелом генерування нових смислів (О.С. Ахієзер). Тому і вихід з кризової ситуації знаходиться «в руках» тієї ж інтелігенції. Проте, як показує дійсність, покладати сподівання на вирішення кризової ситуації інтелігенцією, яка розумілася як «суспільна верства людей, що професійно займається розумовою працею і зазвичай має відповідну, як правило, вищу освіту», може виявитися не лише безнадійною справою, але і небезпечною [1, с. 210]. Перебираючи на себе функції розумової еліти та влади в суспільстві, але не маючи при цьому, окрім європейської освіти